№ 62: ТЯГЛІСТЬ ТРАДИЦІЇ

Свята вода і Водосвяття

ПЕТРО БАЛОГ

15 СІЧНЯ 2020

Вода має важливе місце в кожній людській культурі. З погляду хімії це всього-на-всього H_2O, та з погляду приписуваних їй сенсів і статусів вона інколи претендувала навіть на місце «першої серед причин усього» чи, як говорили давні греки, «архе», прапричини світу.

Фото: Tom Barrett

Особливого значення воді з давніх-давен надавали в релігійних обрядах: ритуалах омивання, очищення, відновлення. Так було в Давньому Єгипті, Вавилоні, Греції, Римі. Ті цивілізації вже

канули в Лету, проте сакральний вимір води зберігся в сучасних релігіях, таких, як іслам, індуїзм чи юдаїзм. І, звісно ж, у християнстві, де вона має основоположне значення: нею хрестять, тобто за допомогою води й не інакше відбувається ініціація до християнської спільноти, коли через таїнство хрещення людина стає членом Церкви Христової.

Для християн, як і в багатьох інших релігіях, вода символізує очищення, оновлення, відродження, одужання. Проте її використання традиційно простягається й поза людську особу: воду освячують, щоб нею окроплювати речі, домівки, землю тощо. Часто таку освячену воду називають святою. Проте вона не має ніяких магічних властивостей, жодної «енергії»: це та сама H2O; ба, вона взагалі ніяк не діятиме, якщо той, хто освячує, чи той, кому щось освячують, не матиме віри в Христа і Його спасительну силу.

Воду для хрещення також освячують. На Заході це називається «благословення води» (лат. «benedictio aquae»), на Сході – «водосвяття», або «освячення води» (гр. «⍰γίασμα»). Лише в екстремальних умовах можна використати для хрещення звичайну, неосвячену воду, за звичайних же обставин належить її перед самим звершенням таїнства освятити – так роблять і східні, і західні християни. На Заході цей обряд може стати доволі урочистим, якщо воду святять для хрещення у великодню ніч, на вігілію Пасхи.

В історії Церкви обряд освячення води для хрещення відомий десь із III століття. Пише про нього, між іншим, святий Кипріан, єпископ Карфагена. У IV столітті з'являються вже офіційні літургійні тексти для освячення води, базовані на практиках, поширених у Єгипті наприкінці III століття. Про це можна прочитати в «Євлогіях» Серапіона чи в «Апостольських постановах» (кінець IV – початок V століття). Одне ж із перших свідчень про освячення святою водою домівок походить із II століття й міститься в апокрифі «Діяння апостола Петра». Цікаво, що на Заході до води, яку благословляли для інших цілей, аніж хрещення, від VI століття додавали сіль, а для освячення храмів колись змішували воду з сіллю, вином і попелом.

Якщо на Заході найурочистіше благословення води відбувається під час пасхальної вігілії, то на Сході – на Богоявлення, тобто Водосвяття. Пов'язаний зі спомином хрещення Христа в Йордані, цей ритуал розкриває свій багатий літургійний і богословський сенс. А богословський сенс тут такий, що не йорданська вода освятила Христа, а сам Христос освятив води Йордану, до них увійшовши. Тому під час обряду закликають Святого Духа, щоб Він зійшов на воду й освятив її. А що Святий Дух в історії Церкви продовжує місію Христа на землі, то це, по суті, заклик до того самого освячення вод, яке відбулось у Йордані під час Хрещення Господнього.

Євангельська віра – це баланс між внутрішнім і зовнішнім, гармонія між духом і матерією.

Колись на Сході на свято Богоявлення, а точніше, у його навечір'я, хрестили нових членів Церкви, як на Заході в пасхальну ніч. Тому й виник урочистий і розбудований обряд освячення води, авторство якого найчастіше приписують Василію Великому чи його послідовникам. Поступово хрещень під час Богоявлення ставало дедалі менше, бо таїнство могло відбутися будь-коли, однак обряд освячення води залишився. Уже в IV-V столітті, як на Сході, так і на Заході, урочисте освячення води втратило неминучий зв'язок із хрещенням, і її почали використовувати для інших цілей: окроплення, благословення, ритуального омивання тощо. На Заході виникла традиція поміщати при вході до храму асперсоріуми, тобто посудини з освяченою водою, щоб вірні могли змочувати в ній пальці, якими хрестяться, увійшовши до святині. Крім того, у латинській Церкві є необов'язковий обряд благословення води на самому початку недільної Літургії, після якого священник окроплює цією водою присутніх вірних. Цей обряд покликаний нагадати людям про їхнє хрещення та поєднаний із покаянням і очищенням від повсякденних гріхів.

Для вірних освячена вода має велике значення. Звісно, дехто приписує їй якісь магічні властивості, а хтось звертає увагу лише на зовнішній вимір Водосвяття, що проявляється, наприклад, у зануренні в ополонку, річку чи іншу водойму. Інколи це набуває рис масової народної забави з елементами спорту чи ще чогось малорелігійного. Тому варто, щоб пастирі в катехизах і повчаннях звертали увагу людей передовсім на внутрішній сенс урочистості Богоявлення-Водосвяття, щоб відкривали вірним джерела їхнього християнства, яке було започатковане в таїнстві хрещення за допомогою освяченої води, через що на кожного вилилися потоки Божої благодаті, передусім для блага та спасіння душі, а не лише для очищення чи оздоровлення тіла.

Зовнішні матеріальні знаки, до яких належить і вода, мають у християнстві велике значення. Дехто їх відкидає в ім'я «внутрішнього». Проте після втілення Бога, коли «Слово стало тілом», значення має і внутрішнє, і зовнішнє. Важливо не перегинати в один бік, не наголошувати *лише* на внутрішньому, відкидаючи все зовнішнє, чи це свята вода, чи мощі, чи храми, чи хрестики, чи образки, чи ще багато іншого. А з другого боку, не зосереджуватися *лише* на зовнішньому, бо це примітизує віру, робить її поверховою, неглибокою, а часто навіть нехристиянською. Євангельська віра – це баланс між внутрішнім і зовнішнім, гармонія між духом і матерією. Саме такі баланс і гармонія властиві Втіленому Ісусу Христу, який є Еммануїлом, «Богом із нами».

ПЕТРО БАЛОГ 15 СІЧНЯ 2020

Warning: count(): Parameter must be an array or an object that implements Countable in **/home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php** on line **284**